

حق رأی و انتخابات

تألف:

دکتر سعید خردمندی

ویراستار:

شیوا یاری

کرمانشاه

۱۳۹۲

مرکز انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی

سرشناسه	: خردمندی، سعید، ۱۳۴۵-
عنوان و نام پدیدآور	: حق رای و انتخابات اسعید خردمندی. ویراستار شیوا یاری.
مشخصات نشر	: کرمانشاه: دانشگاه آزاد اسلامی، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	: ۴۸۷ ص.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۵۱۰-۲۰۹-۶
موضوع	: انتخابات-قوانین و مقررات-ایران. الف. عنوان.
رده بندی گنکره	: ۳۲۴/۹۵۵ JQ۱۷۸۹
	: ۱۳۹۰ ۷خ۴/

انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه

- نام کتاب: حق رای و انتخابات
- مولف: دکتر سعید خردمندی.
- ناشر: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه
- ویراستار: شیوا یاری
- طرح جلد: شیوا محمدی
- نوبت چاپ: اول ۱۳۹۲
- تیراژ: ۲۰۰۰ جلد
- تعداد صفحه: ۴۸۷ص.
- قطع کتاب: وزیری
- قیمت: ۱۸۵۰۰۰ ریال
- لیتوگرافی، چاپ و صحافی: نهضت
- شماره شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۱۰-۲۰۹-۶

همه حقوق چاپ برای دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه محفوظ می باشد.

صحت مطالب کتاب به عهده مولفان بوده و ناشر مسئولیتی در قبال این موضوع ندارد.

آدرس انتشارات: کرمانشاه، میدان فردوسی، انتهای شهرک متخصصین، مجتمع امام خمینی، ساختمان

پژوهش، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه

کد پستی: ۶۷۱۸۹۹۷۵۵۱

نماین: ۰۸۳۱۷۲۴۳۱۹۶

تلفن: ۰۸۳۱۷۲۴۳۱۸۱

تقدیم به:

حسین بن علی علیه السلام، سالار شهیدان و آزادگان عالم که به همه جهانیان انتخاب صحیح را آموخت و جان خود و عزیزانش را بر سر این انتخاب گذاشت.

و

پدرم که دارفانی را وداع گفته و در دیار باقی چشم امید به حسین، الگوی انتخاب همه عالمیان دارد.

مادرم که از همان بدو تولد، نام حسین و انتخاب حسین را با گوشت و پوستم عجین نمود.

همسرم که در تلاطم‌های زندگی و در راهی‌های تصمیم‌گیری، همواره مشوق انتخاب‌های حسین‌گونه بوده است.

دخترم نورگس که با انتخاب و صبر حسینی پا در وادی پرییج و خم و سنگلاخ پزشکی گذاشته و مصمم است تا به انتهای راه، انتخاب‌های حسینی داشته باشد.

دخترم فاطمه که چند سالی است در وادی انتخاب‌های زندگی پا گذاشته و تمامی انتخاب‌های آن رنگ و بوی حسینی داشته است.

پسرم محمد که خود را آماده می‌کند تا پس از چند سال دیگر، حسین را الگوی خود در آزمون‌ها و انتخاب‌های زندگی قرار دهد.

با سپاس از:

خانم‌ها فریبا خردمندی، شیوا یاری، الهه اعتمادی و آقایان محمد صالحی

و مهدی احمدوند

فهرست مندرجات

صفحه

عنوان

۱	پیشگفتار
۳	فصل اول: دولت و حقوق مردم
۳	مبحث اول: دولت با کشور
۳	گفتار اول: تعریف دولت یا کشور
۵	گفتار دوم: منشأ پدایش دولت و ویژگی‌های آن
۷	مبحث دوم: حاکمیت
۷	گفتار اول: تعریف حاکمیت
۸	گفتار دوم: نظریه‌های حاکمیت
۱۱	گفتار سوم: حاکمیت کشورها و حقوق بین‌الملل
۱۲	گفتار چهارم: حاکمیت در عمل
۱۳	گفتار پنجم: دخالت مردم در حاکمیت و سؤالاتی در این خصوص
۱۶	مبحث سوم: حق و حقوق
۱۷	گفتار اول: تعریف حق و حقوق
۱۷	الف) تعریف حق
۱۸	ب) تعریف حقوق
۱۹	گفتار دوم: ماهیت حق و جایگاه آن در فرهنگ اسلامی
۱۹	الف) ماهیت حق
۲۰	ب) جایگاه حق در فرهنگ اسلامی
۲۳	مبحث چهارم: مبانی و اهداف حقوق
۲۳	گفتار اول: تعریف مبانی و اهداف حقوق
۲۵	گفتار دوم: مبنای حقوق از نظر فلاسفه حقوق غرب
۲۶	گفتار سوم: مبنای حقوق در اسلام
۲۸	مبحث پنجم: رابطه حقوق با قانون و عرف
۲۸	گفتار اول: قانون و قانون‌گذار

۲۸	الف) تعریف قانون
۲۹	ب) مسؤولیت وضع قانون
۳۲	گفتار دوم: عرف و معانی اصطلاحی آن
۳۲	الف) معنای جامعه‌شناختی عرف
۳۳	ب) عرف در اصطلاح حقوقدانان
۳۴	ج) عرف در حکومت‌های پارلمانی
۳۵	د) عرف در اسلام
۳۶	گفتار سوم: حقوق و اقسام آن
۳۶	الف) حقوق از جهت منشأ پیدایش
۳۸	ب) تقسیم حقوق از دیدگاه حقوق اساسی
۴۱	فصل دوم: حق رأی و حقوق طبیعی
۴۱	مبحث اول: تاریخ حقوق طبیعی
۴۱	گفتار اول: حقوق طبیعی در ملت‌های باستان
۴۱	الف) حقوق طبیعی در بین ایرانیان
۴۳	ب) حقوق طبیعی در میان یونانیان
۴۴	ج) حقوق طبیعی یا فطری در قرون وسطی
۴۶	گفتار دوم: مفاهیم نوین حقوق طبیعی
۵۱	مبحث دوم: حقوق طبیعی و مسیحیت
۵۱	گفتار اول: عملکرد کلیسا قبل از تشکیل محاکم تفتیش عقاید
۵۳	گفتار دوم: عملکرد کلیسا در دوران تفتیش عقاید
۵۳	الف) سایه تفتیش افکار
۵۵	ب) بازپرسان
۵۶	گفتار سوم: کلیسا در دوران رنسانس
۵۸	مبحث سوم: حقوق طبیعی و اسلام
۵۸	گفتار اول: احکام ایجادکننده حق

- ۶۰ گفتار دوم: مبنای حقوق طبیعی در اسلام
- ۶۰ الف) مبنای حقوق طبیعی در خانواده
- ۶۱ ب) مبنای حقوق طبیعی در اجتماع
- ۶۳ **مبحث چهارم: حقوق طبیعی و محدودیت‌ها**
- ۶۳ گفتار اول: محدودیت طبیعی آزادی انسان در اعمال حقوق طبیعی
- ۶۴ گفتار دوم: محدودیت به مصالح عالیّه فرد و اجتماع
- ۷۱ **فصل سوم: حق رأی در جوامع بشری و دیدگاه عقل و شرع**
- ۷۱ **مبحث اول: حق رأی در جوامع مختلف**
- ۷۱ گفتار اول: جوامع غربی
- ۷۱ الف) جوامع سنتی و قدیم
- ۷۲ ب) جوامع جدید و توسعه یافته
- ۷۴ ج) کشورهای توتالیتر
- ۷۴ گفتار دوم: حق رأی زنان
- ۷۸ الف) حق رأی زنان در نیوزیلند
- ۷۸ ب) حق رأی زنان در بریتانیا
- ۷۹ ج) حق رأی زنان در ایالات متحده آمریکا
- ۸۰ د) حق رأی زنان در ایتالیا
- ۸۰ ه) حق رأی زنان در فرانسه
- ۸۰ و) حق رأی زنان در ایران
- ۸۱ ز) حق رأی زنان در عربستان
- ۸۱ ح) حق رأی زنان در هند
- ۸۱ ط) حق رأی زنان در چین
- ۸۲ **مبحث دوم: حق رأی و نظر اکثریت از دیدگاه عقل و سیره عقلاء**
- ۸۲ گفتار اول: دلایل اعتبار حق رأی از نظر عقل
- ۸۳ گفتار دوم: نظر اکثریت از دیدگاه عقل

- ۸۵ گفتار سوم: پیروی اکثریت از دیدگاه برخی متفکران غرب
- ۸۷ گفتار چهارم: اشکالات نظر اکثریت
- ۸۷ الف) در نظام داخلی
- ۸۹ ب) در نظام بین الملل
- ۹۲ مبحث سوم: مشروعیت حکومت
- ۹۳ گفتار اول: مشروعیت حکومت و ملاک‌های آن
- ۹۳ الف) معنا و مفهوم مشروعیت
- ۹۵ ب) ملاک مشروعیت
- ۹۸ گفتار دوم: مشروعیت حکومت در اسلام
- ۱۰۱ الف) مشروعیت حکومت از نظر عامه
- ۱۰۸ ب) مشروعیت حکومت در نزد شیعه
- ۱۱۴ مبحث چهارم: آیات و روایات مربوط به نقش تعیین کننده آرای مردم
- ۱۱۵ گفتار اول: آیات مربوط به نقش تعیین کننده آرای مردم
- ۱۱۵ الف) آیات شورا
- ۱۱۸ ب) خطاب‌های متوجه جامعه
- ۱۲۰ ج) آیات مربوط به خلافت انسان از جانب خدا
- ۱۲۱ د) آیات بیعت و مفاد آن
- ۱۲۸ گفتار دوم: روایات مربوط به نقش تعیین کننده آرای مردم
- ۱۳۱ فصل چهارم: انتخابات یا تبلور حق رأی در جامعه**
- ۱۳۲ مبحث اول: ماهیت انتخابات و نحوه برگزاری آن
- ۱۳۲ گفتار اول: ماهیت انتخابات
- ۱۳۲ الف) تعریف انتخابات
- ۱۳۳ ب) نخستین سنگ بنای انتخابات
- ۱۳۴ ج) اهمیت انتخابات
- ۱۳۵ د) خصلت‌گزینشی انتخابات
- ۱۳۶ ه) نظریه‌های مربوط به حق رأی و انتخابات

- ۱۳۹ گفتار دوم: انواع انتخابات
- ۱۴۱ گفتار سوم: محدوده انتخابات
- ۱۴۲ مبحث دوم: انتخابات و دموکراسی
- ۱۴۲ گفتار اول: دموکراسی
- ۱۴۲ الف) تعریف دموکراسی، سابقه تاریخی آن
- ۱۴۳ ب) دو اصل اساسی در دموکراسی
- ۱۴۴ ج) دموکراسی از نظر روسو و منتسکیو
- ۱۴۶ ج) نسبی بودن مفهوم دموکراسی
- ۱۴۷ د) هدف دموکراسی
- ۱۴۷ ه) نحوه اعمال دموکراسی
- ۱۴۸ و) انتخابات و دموکراسی در عصر جدید
- ۱۵۰ ز) تکنودموکراسی یا تکنوکراسی
- ۱۵۰ گفتار دوم: دموکراسی و اسلام
- ۱۵۰ الف) دموکراسی و حدود الهی
- ۱۵۱ ب) انتقاد و اعتراض در حکومت دینی
- ۱۵۳ ج) نصیحت حاکمان در حکومت اسلامی
- ۱۵۶ د) تبلور اسلامیت و جمهوریت در ایران
- ۱۵۹ مبحث سوم: انتخابات و احزاب سیاسی
- ۱۵۹ گفتار اول: ماهیت احزاب سیاسی و آثار آن
- ۱۵۹ الف) ماهیت حزب سیاسی
- ۱۶۲ ب) آثار تحزب
- ۱۶۶ گفتار دوم: نقش احزاب سیاسی در فرآیند قانون گذاری
- ۱۶۷ الف) جمهوری اسلامی ایران
- ۱۶۹ ب) ایالات متحده آمریکا
- ۱۶۹ ج) جمهوری فدرال آلمان
- ۱۷۰ د) انگلستان

- ۱۷۲ ه) فرانسه
- ۱۷۲ و) آفریقای جنوبی
- ۱۷۲ ز) جمهوری مصر
- ۱۷۳ گفتار سوم: احزاب سیاسی در اسلام
- ۱۷۳ الف) اصل عدل
- ۱۷۴ ب) اصل امامت
- ۱۷۵ ج) عقل‌گرایی
- ۱۷۵ د) اصل عدم تکلیف و عدم ولایت
- ۱۷۶ ه) اصل خطابندگی و عدم تصویب
- ۱۷۷ و) ضرورت حزب از باب مقدمه واجب
- ۱۷۸ گفتار چهارم: برخی سوارض منفی حزب در حکومت اسلامی
- ۱۷۹ **مبحث چهارم: نظام‌های انتخابی**
- ۱۷۹ گفتار اول: پیشینه تاریخی نظام‌های انتخابی
- ۱۸۳ گفتار دوم: طبقه‌بندی نظام‌های انتخاباتی
- ۱۸۴ الف) نظام‌های انتخاباتی اکثریتی
- ۱۸۸ ب) نظام انتخابی تناسبی
- ۱۹۲ ج) نظام نیمه تناسبی
- ۱۹۳ د) نظام‌های ترکیبی
- ۱۹۴ گفتار سوم: گزینش یک نظام انتخاباتی
- ۱۹۶ **مبحث پنجم: همه‌پرسی یا رفراندوم**
- ۱۹۶ گفتار اول: اقسام همه‌پرسی
- ۱۹۶ الف) همه‌پرسی مشورتی و همه‌پرسی تصویبی
- ۱۹۷ ب) همه‌پرسی تقنینی و سیاسی
- ۲۰۶ ج) همه‌پرسی اجباری و اختیاری
- ۲۰۷ گفتار دوم: همه‌پرسی و مفاهیم مشابه
- ۲۰۷ الف) همه‌پرسی و انتخابات

۲۰۹	ب) همه‌پرسی و ابتکار عام
۲۰۹	گفتار سوم: همه‌پرسی و افکار عمومی
۲۱۱	مبحث ششم: رأی‌دهندگان
۲۱۱	گفتار اول: حق رأب محدود
۲۱۴	گفتار دوم: حق رأی همگانی
۲۱۸	مبحث هفتم: انتخاب‌شوندگان
۲۲۱	مبحث هشتم: زنان و انتخابات
۲۲۱	گفتار اول: نقش زنان در زندگی سیاسی
۲۲۲	الف) پیشینه تاریخی
۲۲۷	ب) الگوهای رفتار سیاسی زنان
۲۲۹	ج) حق رأی زنان در جوامع عربی و شرقی
۲۳۳	گفتار دوم: حقوق سیاسی زن از نظر اسلام
۲۳۳	الف) جایگاه زن در اسلام
۲۳۵	ب) فعالیت سیاسی و اجتماعی زنان از نظر اسلام
۲۵۵	فصل پنجم: منتخبین مردم و نظارت بر انتخاب آنها
۲۵۵	مبحث اول: رهبر (ولی فقیه)
۲۵۶	گفتار اول: جایگاه رهبر در نظام اسلامی
۲۵۹	گفتار دوم: شیوه تعیین رهبر در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
۲۶۰	گفتار سوم: شرایط و صفات رهبر
۲۶۲	مبحث دوم: انتخاب خبرگان رهبری
۲۶۳	گفتار اول: شرایط انتخاب‌کنندگان خبرگان
۲۶۴	گفتار دوم: شرایط خبرگان رهبری
۲۶۶	گفتار سوم: اجلاس خبرگان
۲۶۷	مبحث سوم: انتخاب نمایندگان مجلس
۲۶۷	گفتار اول: مفهوم نمایندگی
۲۶۹	گفتار دوم: اوصاف نمایندگان

- ۲۷۱ گفتار سوم: شرایط محدودکننده نمایندگی
- ۲۷۶ مبحث چهارم: شرایط رأی دهندگان
- ۲۸۵ مبحث پنجم: هیأت نمایندگان یا پارلمان
- ۲۸۵ گفتار اول: پارلمان و نقش نمایندگان در تصمیم‌گیری
- ۲۸۸ گفتار دوم: ترکیب پارلمان
- ۲۸۹ گفتار سوم: نحوه انتخاب نمایندگان پارلمان
- ۲۹۲ گفتار چهارم: انحلال پارلمان
- ۲۹۶ گفتار پنجم: انتقال موقت وظایف پارلمان
- ۲۹۷ مبحث ششم: هیأت نمایندگان یا پارلمان در کشورهای مختلف
- ۲۹۷ گفتار اول: مجالس قانون‌گذاری در ایران
- ۲۹۷ الف) تاریخچه قانون‌گذاری
- ۳۰۰ ب) مجلس شورای اسلامی
- ۳۰۱ ج) مجمع تشخیص مصلحت نظام
- ۳۳۳ گفتار دوم: فدراسیون روسیه
- ۳۳۳ الف) تاریخچه
- ۳۳۴ ب) مجالس قانون‌گذاری
- ۳۳۴ ج) شرایط شرکت کنندگان در انتخابات و انتخاب‌شوندگان
- ۳۳۵ د) تعداد جلسات هفتگی
- ۳۳۵ ه) مراحل تصویب قوانین
- ۳۳۶ و) کمیسیون‌ها و نقش آنها در عملکرد مجالس
- ۳۳۷ ز) وظایف و اختیارات مجالس
- ۳۳۸ ح) نحوه ارتباط نمایندگان با مردم
- ۳۳۸ ط) نقش دوما در ساختار سیاسی کشور
- ۳۳۹ ی) نقش دوما و شورای فدراسیون در سیاست خارجی
- ۳۳۹ گفتار سوم: کنگره ایالات متحده آمریکا
- ۳۳۹ الف) تاریخچه

- ۳۴۲ (ب) زمان تشکیل جلسات کنگره
- ۳۴۲ (ج) ساختار اجرایی کنگره ایالات متحده آمریکا
- ۳۴۳ گفتار چهارم: پارلمان انگلستان
- ۳۴۳ الف) مجلس اعیان یا مجلس لردها
- ۳۴۵ (ب) اعضای مجلس عوام
- ۳۴۶ (ج) وظایف و اختیارات پارلمان
- ۳۴۸ (د) امتیازات پارلمان
- ۳۴۹ گفتار پنجم: پارلمان فرانسه
- ۳۴۹ الف) انتخابات پارلمان فرانسه
- ۳۵۱ (ب) حوزه عمل پارلمان فرانسه
- ۳۵۲ (ج) تفویض اختیار قانون گذاری
- ۳۵۲ گفتار ششم: پارلمان جمهوری فدرال آلمان
- ۳۵۳ الف) مجلس فدرال آلمان
- ۳۵۴ (ب) شورای فدرال (باند سرات)
- ۳۵۵ گفتار هفتم: مجمع فدرال سوئیس
- ۳۵۶ الف) شورای ملی
- ۳۵۶ (ب) شورای دولت‌ها یا شورای کانتون‌ها
- ۳۵۶ گفتار هشتم: پارلمان ایتالیا
- ۳۵۷ گفتار نهم: انتخابات در استرالیا
- ۳۵۸ الف) انتخابات فدرال استرالیا
- ۳۵۸ (ب) نحوه رأی گیری
- ۳۵۹ (ج) انتخابات ایالتی استرالیا
- ۳۵۹ گفتار دهم: پارلمان هند
- ۳۶۰ گفتار یازدهم: پارلمان اروپا و مجامع مشابه
- ۳۶۰ الف) پارلمان اروپا
- ۳۶۲ (ب) مجامع یا پارلمان‌های مشابه پارلمان اروپا

- ۳۶۴ **مبحث هفتم: رئیس دولت یا کشور**
- ۳۶۴ گفتار اول: نقش مردم در تشکیل دولت
- ۳۶۴ الف) چگونگی انتخاب رئیس دولت
- ۳۶۶ ب) نحوه انتخاب رئیس جمهور
- ۳۶۶ گفتار دوم: انتخاب رئیس جمهور در کشورهای مختلف
- ۳۶۶ الف) انتخاب رئیس جمهور در جمهوری اسلامی ایران
- ۳۷۰ ب) انتخابات رئیس جمهور در ایالات متحده آمریکا
- ۳۷۹ ج) انتخاب رئیس جمهور در سوئیس
- ۳۸۱ د) انتخاب رئیس جمهور در آلمان
- ۳۸۱ ه) انتخاب رئیس جمهور در فرانسه
- ۳۸۳ و) انتخاب رئیس جمهور در ایتالیا
- ۳۸۳ ز) انتخاب رئیس جمهور در هند
- ۳۸۴ **مبحث هشتم: نخست وزیر**
- ۳۸۴ گفتار اول: انتخاب نخست وزیر در فرانسه
- ۳۸۵ گفتار دوم: انتخاب نخست وزیر در انگلستان
- ۳۸۵ گفتار سوم: انتخاب نخست وزیر در ایتالیا
- ۳۸۶ گفتار چهارم: انتخاب وزیر در فدراسیون مالزی
- ۳۸۶ گفتار پنجم: انتخاب نخست وزیر در ژاپن
- ۳۸۷ گفتار ششم: انتخاب نخست وزیر در ایران
- ۳۸۸ **مبحث نهم: انتخاب قضات**
- ۳۸۸ گفتار اول: رویه های نصب قضات
- ۳۹۰ گفتار دوم: انتخاب قضات در کشورهای مختلف
- ۳۹۰ الف) انتخاب قضات در جمهوری اسلامی ایران
- ۳۹۱ ب) انتخاب قضات در سوئیس
- ۳۹۲ ج) انتخاب قضات در ایالات متحده آمریکا
- ۳۹۲ د) انتخاب قضات در هندوستان
- ۳۹۳ **مبحث دهم: انتخاب اعضای شوراهای اسلامی در جمهوری اسلامی ایران**

- ۳۹۳ گفتار اول: سیر قانون گذاری
- ۳۹۶ گفتار دوم: وظایف شورای اسلامی
- ۳۹۶ الف) شورای اسلامی روستا (ماده ۶۸)
- ۳۹۸ ب) شورای اسلامی بخش (ماده ۷۰)
- ۴۰۰ ج) شورای اسلامی شهر (ماده ۷۱)
- ۴۰۳ د) شورای اسلامی شهرستان (ماده ۷۸ جایگزین ۸۲/۷/۱۶)
- ۴۰۴ ه) شورای اسلامی استان (ماده ۷۸ مکرر ۱ الحاقی ۸۲/۷/۱۶)
- ۴۰۵ و) شورای عالی استانها (ماده ۷۸ مکرر ۲ الحاقی ۸۲/۷/۱۶)
- ۴۰۶ گفتار سوم: انتخابات شوراهای اسلامی
- ۴۰۶ الف) انتخابات شهر و روستا
- ۴۰۸ ب) انتخاب اعضای شورای اسلامی بخش
- ۴۰۸ ج) انتخاب اعضای شورای شهرستان
- ۴۰۹ د) انتخاب اعضای شورای عالی استانها
- ۴۱۰ گفتار چهارم: وظایف و اختیارات کلی شوراها
- ۴۱۰ الف) وظایف نظارتی
- ۴۱۰ ب) وظایف اجرایی
- ۴۱۱ گفتار پنجم: شرایط انتخاب کنندگان و انتخاب شوندهگان
- ۴۱۱ الف) شرایط انتخاب کنندگان
- ۴۱۱ ب) شرایط انتخاب شوندهگان
- ۴۱۲ مبحث یازدهم: رسیدگی به تخلفات انتخاباتی و جلوگیری از آن
- ۴۱۴ گفتار اول: نظارت بر انتخابات و رسیدگی به دعاوی انتخاباتی
- ۴۱۴ الف) نظارت و رسیدگی از طریق قوه مقننه
- ۴۱۵ ب) نظارت و رسیدگی از طریق محاکم عادی
- ۴۱۶ ج) نظارت و رسیدگی از طریق دادگاههای خاص و متخصص
- ۴۱۶ د) نظارت و رسیدگی از طریق محاکم سیاسی
- ۴۱۷ ه) نظارت و رسیدگی از طریق قوه مقننه و قوه قضائیه

- ۴۱۸ گفتار دوم: مرجع قانونی اجرای انتخابات و نظارت بر آن
- ۴۱۸ الف) ایالات متحده آمریکا
- ۴۱۹ ب) جمهوری فدرال آلمان
- ۴۲۰ ج) انگلستان
- ۴۲۰ د) فرانسه
- ۴۲۲ ه) آفریقای جنوبی
- ۴۲۳ و) مصر
- ۴۲۳ ز) جمهوری اسلامی ایران
- ۴۲۴ گفتار سوم: نظارت نهادهای مدنی بر انتخابات
- ۴۲۷ الف) نهادهای مدنی در آمریکا
- ۴۲۸ ب) نهادهای مدنی در آفریقای جنوبی
- ۴۳۰ ج) نهادهای مدنی در انگلستان
- ۴۳۳ گفتار چهارم: رسیدگی به تخلفات و جرائم انتخاباتی
- ۴۳۳ الف) ایالات متحده آمریکا
- ۴۳۴ ب) جمهوری فدرال آلمان
- ۴۳۵ ج) انگلستان
- ۴۳۵ د) فرانسه
- ۴۳۶ ه) آفریقای جنوبی
- ۴۳۷ و) جمهوری اسلامی ایران
- ۴۴۱ گفتار پنجم: نظارت بین‌المللی بر انتخابات
- ۴۴۷ پیوست‌ها
- ۴۵۳ فهرست منابع

پیشگفتار

حق رأی و انتخابات از مباحث مهم در جوامع امروز است. برداشت‌های نادرست از رابطه مردم و حاکمان دینی، تناقض آشکاری را بین حقوق و آزادی‌های شخصی و نقش آنها در شکل‌دهی حکومت الهی، در اذهان متفکران ایجاد کرده است. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران بین حقوق الهی و حقوق مردم پیوند نزدیک برقرار کرده است. انتخابات که تبلور عینی رأی شهروندان است، در تمامی سطوح به طور مستقیم یا غیرمستقیم در قانون اساسی پذیرفته شده است.

در این نوشتار ما ابتدا خارج از حوزه دین به اثبات حق رأی پرداخته‌ایم، سپس در حوزه دینی بر طبق هر دو مسأله مشهور در خصوص ولایت فقیه (انتخاب و انتصاب) مشروعیت حق رأی را به اثبات رسانده‌ایم و در بخش پایانی به مسأله انتخابات که تجسم حق رأی افراد در جامعه است، پرداخته‌ایم. در یک فصل جداگانه نیز، سعی شده است مطالعه‌ای تطبیقی با حقوق سایر کشورها صورت گیرد.

در مجموع پاره‌ای از مباحث این نوشتار جنبه اطلاع‌رسانی و ارائه آگاهی‌های لازم در خصوص انتخابات در ایران و سایر کشورهای جهان دارد و در پاره‌ای دیگر، به تبیین اصول و مبانی حق رأی و ماهیت حقوقی و دینی انتخابات می‌پردازد. در بخش اخیر، موضوع نسبتاً تازگی داشته و تحقیقات فراوانی در دست نیست، از این رو، پژوهش حاضر را گامی کوچک در تبیین مسأله و راهی برای پیگیری مباحث توسط پژوهشگران و اندیشمندان دینی می‌دانیم. ناگفته پیداست که آنچه در این تحقیق آمده، تنها به گونه‌ای از موضوع حق رأی و انتخابات در اسلام پرداخته است و ناگفته‌های دیگری در این خصوص هنوز هم، وجود دارد.